

ספר
מסילת ישרים

חברו החכם הנעלה

רבינו משה חיים לוצטו זצוק"ל
ומרוב חיבתו אשר כל דבריו קדושים ונשגבים,
למטרת הלימוד והחזרה,
קצרנו את דבריו עד חציו וקראנו שם הספר

מִסִּילַת יִשְׂרָאֵל
הַקָּצֵר

נערך בחסדי הש"ת ע"י הצב"י

ישי נתן

בן לאאמ"ר הרב ר' ששון שליט"א

ליקוואד - שנת תשפ"ב

באתי בזה למסור מודעא שאין שום ספק
כלל שיש לכל אדם ללמוד הספר הקדוש
מסילת ישרים כמו שכתבו רבינו, והוא
עיקר הלימוד בו, ומפורסמים דברי הגר"א
זצ"ל שלא מצא בדברי רבינו אף תיבה אחת
מיותרת, ולא יתכן כלל לסתור או לפקפק
על דברי הגר"א, אמנם מטרת הספר היא
על פי מה שכתב רבינו בהקדמתו זו"ל, אבל
התועלת יוצא מן החזרה עליו וההתמדה
עכ"ל הטהור, אשר על כן כדי להקל על
הבאים לחזור על לימודם בדברות קדשו,
לחזור ולשנן עיקרן של הדברים היוצאים
מהדרך שסלל לנו רבינו בעבודת הכורא,
הנחתו עיקר דבריו ככתבם וכלשונם ממש
בלא תוספת או גרעון, והשמטתי רק ראיותיו
ומשליו, לעזור ולסייע מבקשי ה' להתבונן
בעיקר נקודת ותמצית הענינים ולהשתלם
בהם, למען נלמד ליראה את ה' אלקינו ולא
תשכח ממנו חובתנו לפניו.

ישי נתן

יְרוּחַם אֱלֹהֵינוּ

ניתן להשיג הספר

ולשלוח הערות הארות ותיקונים

לכתובת דואר

ynatan262@gmail.com

732-901-7557

כל הזכויות שמורות להמחבר

הפצה ע"י עם הספר

imhaseferlevitz@gmail.com

מכון עלה זית

עריכת ספרים מרישא עד גמירא

publish@alehzayis.com | 732.513.3466

FAX: 732.865.7002 | 732.387.7841

בס"ד יום ג' לפ' שלח כד' סיון תש"פ

*שלמה המלך ע"ה כתב במשלי ד' יג' "החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך". ע' בס' הגר"א שם החזק במוסר אל תרף וז"ל אחז את המוסר שהתחלת בו ותחזק את עצמך. אל תרף. אפילו לפי שעה אל תרף את עצמך מן המוסר נצרה. כלמוד אלא אדרבה תוסיף תמיד נדרים ומצות על המוסר שלא יבוא לידי רפיון כי היא חייך. כי מה שהאדם חי הוא כדי לשבור מה שלא שבר עד הנה אותו המדה לכן צריך תמיד להתחזק ואם לא יתחזק – למה לו חיים. ורבותינו גדולי הדור רבי ישראל סלנטר זצוק"ל ותלמידיו הגדולים מסרו נפשם על לימוד המוסר. והישיבות הק' מחזיקין מאד במוסר כמו שכתב הגר"א זצוק"ל.

לכן אפריון נמטיה להרה"ג ר' ישי נתן שליט"א שכתב אורחות צדיקים הקצר להקל על בני תורה, בלימוד בספר אורחות צדיקים שמקובל מאד בעולם הישיבות כאחד מספרי המוסר החשובים ביותר. והרה"ג ר' ישי שליט"א הוא מחשובי בית מדרש גבוה שעמל בתורה שנים רבות בהתמדה רבה. ועכשיו זכה לחבר ספר הזה החשוב מאוד לזכות הרבים. ובודאי זה זכות גדול מאד להרבות יראת שמים ומדות טובות ככלל ישראל והקב"ה וכרכיהו שיתקבל ספרו כחכה בעולם התורה וימשיך בעבודתו הק' מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת, ובעז"ה המחבר בא ממשפחה חשובה מזכי הרבים. ויזכה לחבר עוד הרבה ספרים ולהוציאם לאור עולם בעז"ה.

הכו"ח לכבוד התורה ולמדרי' ומרכיצי' ירוחם אלשיך

ה"ר יום ג' לפ' שלח כד' סיון תש"פ
אלה המלך ע"ה כתב במשלי ד' יג' "החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך". ע' בס' הגר"א שם החזק במוסר אל תרף וז"ל אחז את המוסר שהתחלת בו ותחזק את עצמך. אל תרף. אפילו לפי שעה אל תרף את עצמך מן המוסר נצרה. כלמוד אלא אדרבה תוסיף תמיד נדרים ומצות על המוסר שלא יבוא לידי רפיון כי היא חייך. כי מה שהאדם חי הוא כדי לשבור מה שלא שבר עד הנה אותו המדה לכן צריך תמיד להתחזק ואם לא יתחזק – למה לו חיים. ורבותינו גדולי הדור רבי ישראל סלנטר זצוק"ל ותלמידיו הגדולים מסרו נפשם על לימוד המוסר. והישיבות הק' מחזיקין מאד במוסר כמו שכתב הגר"א זצוק"ל.

לעילוי נשמת

אישה בעלת חסד מידות ובטחון
זכתה לאריכת ימים ושנים
מלאה שמחת החיים ואהבת ישראל

מרת בתיה

בת ר' יהודה אריה הלוי טריינער ע"ה

קורצ'ק לרנר

נפטרה בת צ"ט שנה
שמחת תורה כ"ב תשרי תשפ"ב

תנצב"ה

מפתחות

ג	פתיחה .....
ו	הקדמת הרב המחבר .....
יג	פָּרָק א. בבאור כלל חובת האדם בעולמו .....
יט	פָּרָק ב. בבאור מדת הזהירות .....
כא	פָּרָק ג. בבאור חלקי הזהירות .....
כו	פָּרָק ד. בדרך קניית הזהירות .....
לג	פָּרָק ה. בבאור מפסידי הזהירות וההרחקה מהם .....
לח	פָּרָק ו. בבאור מדת הזריזות .....
מב	פָּרָק ז. בבאור חלקי הזריזות .....
מה	פָּרָק ח. בדרך קניית הזריזות .....
מח	פָּרָק ט. בבאור מפסידי הזריזות וההרחקה מהם .....
נג	פָּרָק י. בבאור מדת הנקיות .....
נו	פָּרָק יא. בפרטי מדת הנקיות .....
פד	פָּרָק יב. בדרך קניית הנקיות .....
פו	פָּרָק יג. בבאור מדת הפרישות .....
צג	פָּרָק יד. בחלקי הפרישות .....
צו	פָּרָק טו. בדרך קניית הפרישות .....
צט	פָּרָק טז. בבאור מדת הטהרה .....

פָּרָק יז. בְּדַרְכֵי קְנִיַת הַטְּהָרָה ..... קג

פָּרָק יח. בְּבֵאוֹר מִדַּת הַחֲסִידוּת ..... קו

פָּרָק יט. בְּבֵאוֹר חֲלָקֵי הַחֲסִידוּת ..... קט

פָּרָק כ. בְּמִשְׁקַל הַחֲסִידוּת ..... קכו

פָּרָק כא. בְּדַרְכֵי קְנִיַת הַחֲסִידוּת ..... קלא

פָּרָק כב. בְּבֵאוֹר מִדַּת הָעֲנוּה ..... קלה

פָּרָק כג. בְּדַרְכֵי קְנִיַת הָעֲנוּה ..... קמד

פָּרָק כד. בְּבֵאוֹר יְרֵאת הַחֲטָא ..... קמט

פָּרָק כה. בְּדַרְוֹן קְנִיַת הִירְאָה ..... קנג

פָּרָק כו. בְּבֵאוֹר מִדַּת הַקְּדוּשָׁה ..... קנה

חֲתִימָה ..... קסב

מִפְתַּח מְפוֹרָט ..... קסג

סִיכּוּם הַפְּרָקִים ..... קעא

מִסִּילַת יִשְׂרָאֵל הַשְּׁלָם ..... קפב

פתיחה

אמרו חז"ל "במקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר" (ברכות יא.), ואין שום ספק שכל דברי רבינו הרמח"ל זצ"ל בספר הקדוש מסילת ישרים נכתבו במדה ובמשקל ובמנין בתכלית הדקדוק, וראה צורך בכל דבריו כדי ללמד דעת את העם ולהדריכם בנתיבות התורה העבודה והיראה. אמנם גם אמרו חז"ל "לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך קצרה" (פסחים ג:), והרגשתי צורך להוציא לאור קיצור ספר הנפלא הזה לתועלת מבקשי ה' וכמו שאבאר. ועל כן נגשתי אל המלאכה להדפיס דברי הרמח"ל ולהשמיט אריכות דבריו כמעט עד חציו.

תשעים וארבע אחוז מהמילים הם דברי רבינו ממש: ידעתי גם ידעתי מך ערכי שלא הגעתי למדה זו ואינני ראוי ללמד מוסר לאחרים, לכן לא הכנסתי דברי לתוך דבריו הקדושים, ועוד זאת שאין צורך בכך היות שכל דבריו מדוייקים בתכלית הדיוק, ולכן בראשית דברי אמסור מודעה שיותר מתשעים וארבע אחוז מהמילים הם דברי רבינו ממש בלי שום שינוי, אלא שהצרכתי להוסיף מילים המחברים את המשפטים כדי שיהיה נח לקרוא, ולפעמים החלפתי מילים קשות בפירושים הפשוט וכדומה, אבל לא החלפתי שום דבר שמפריע לפשוט הבנת המשפט ח"ו.

מטרתי בקיצור הספר: אל יחשדוני שאעיז פני לומר שבמקום ללמוד הספר בצורתו המקורית כמו שהדפיסו רבינו זצ"ל יקבעו הלומדים עיונם בנוסח הקצר שהנני נותן לפני קהל מבקשי ה', שכוונתי במלאכתי זאת מיועדת לשני סוגי בני אדם: האחד הוא אלו שלא היו מעיינים בספרו הקדוש מפאת אריכות לשונו, ולא משום שאינם שואפים לשמוע דבר ה' יראת שמים טהורה ממקור הראשון, רק מחמת שהם טרודים במלאכתם או שנפשם איותה להניק משאר ספרי מוסר הקדושים, וקשה להם לייחד זמן רב לספרו הארוך. לכן קצרתי דברי הספר כדי שיוכלו גם הם ללמוד בו ולרוות צמאונם לדעת הדרך ילכו בה, ועי"ז יראו בעיניהם מתק דבריו ויתאוו תאוה לקבוע למודם בספר המקורי.

השני, לאלו שכבר עלו בהר ה' וטעמו נועם דבריו, והביטו וראו אזהרת רבינו בהקדמתו כאן וז"ל "אין התועלת מזה הספר יוצא מן הקריאה בו פעם אחת וכו'".

אבל התועלת יצא מן החזרה עליו וההתמדה", לכן מתוך רגשי חרדת הכבוד סמכתי על דבריו להיות לאחיעזר להקל על אלו שיוכלו לחזור על הספר.

עוד ראיתי שבזמננו ריבוי הדברים והעניינים מבלבלים לב האדם, ואחר לימוד ארוך ועמוק יוצאים בידיים ריקניות, אמנם ע"י קיצור דבריו יוכל הלומד לרכז על עיקר תמצית הענין ולהוציא ממנו מה שנצרך לנפשו. ואף שקצרתי את דבריו לא עשיתי כן על חשבון השמטת עיקר העניינים ח"ו, רק שפסחתי על הראיות שהביא מן הפסוקים וממקומות אחרים, וגם השמטתי כמה מהמשלים שצייר להמחשת העניינים וכדו'. ואבאר טעמי בזה.

השמטת הפסוקים: יש להקורא לידע שהרמח"ל זצ"ל הביא ראיות מפסוקי תנ"ך ומדברי חז"ל במדרשים ובתלמוד לכל מה שכתב, לדבר קטן ולדבר גדול. כמובן מאליו ראיותיו חשובות מאד כדי שהלומד יעמוד מעצמו על אמיתת דבריו ויתקבלו אל הלב, אכן כיון שקיצור הספר מיועד לב' סוגי אנשים הנ"ל ראיתי להשמיט ראיותיו, שאם הלומד הוא מהסוג השני שכבר קבע עיונו בהספר ועמד על אמיתת דבריו מכח ראיותיו הרבות, הרי שוב אין לו צורך בהן כ"כ כמי שהדברים הם מחודשים בעיניו. אמנם אלו שעדיין לא זכו ללמוד ספר הקדוש הזה ורוצים ליהנות מזיו הדרו באופן שלא יצטרכו להקדיש זמן רב לעשות כן, עליהם לדעת שכעת עתה יקבלו ויאמינו שכל דבריו הם אמיתיים, ויש לרבינו זצ"ל ראיות נאמנות וחזקות על כל מה שכתב בלא יוצא מן הכלל, ובזה יגשו אל הקודש פנימה להתבשם מספר החיים. ואם אחר כל זה יעלה בלבם איזה טינא ומחשבה מהיכן שאב המחבר דבר זה או ענין פלוני, הלא ספר תורה מונח על גבי הבימה, ונדפסו ספרו השלם בסוף הספר הזה, ויפתחנו ויראה ראיותיו הנאמנות שיתנו עדיהן ויצדקו וישמעו ויאמרו אמת.

וטעם אחר יש בהוצאת הפסוקים הוא, שלדאבוננו אין המון העם בקיאים בפירוש הפסוקים ובענייניהם, וקשה להם לעמוד על עומק כוונת ראיותיו, ורק לאחר שישקיעו זמן וטורח רב יוכלו להבינן, ואם יעשו כן - טרחת העיון בהפסוקים והמדרשים יגרום שיסיחו דעתם מעיקר כוונת רבינו בענין המוסרי, או

פתיחה

ה

שיקדישו זמנם וכחם להבין כוונתו על חשבון העיון והלימוד בגוף הספר, ולא יצליחו להקיף כל הלימודים המוסריים שכלולים בהספר ולחזור עליהם.

פירוש דבריו: כמעט רובו ככולו ההערות הם רק פירוש המשפטים או המילים, כי העברית של רבינו שונה ממה שאנו רגילים בו והרבה פעמים קשה להבין פשוט דבריו, לכן תועלת גדולה היא בפירוש הזה להבין את הכל. וגם מצאנו להסביר משפט שלם או שתיים בכל הערה במקום להסביר רק כמה מילים כי הרבה פעמים רוב או כל המשפט קשה להבין, לכן על ידי זה יוכל כל אדם לקחת את החלק שלא היה מובן לו ולהבין.

סיכום הפרק: גם כתבתי סיכום בסוף כל פרק ופרק, אף שכוונתי בעריכת סיכום הנ"ל הוא כמו שכבר ביארתי שע"י הקיצור יקל יותר לחזור על העניינים תדיר, אכן עיקר מטרתו בזה הוא שיקרא הסיכום מיד אחר סיום לימוד הפרק, ועי"ז יוכל לסדר כל העניינים כראוי במחשבתו ויעלה בידו לזכור אותם, שריבוי דברים ועניינים שונים יבלבלו לב האדם אם אינם מסודרים.

דפוס מסילת ישרים השלם: ראיתי להדפיס את ספרו השלם בסוף הספר מחמת שתי טעמים: ראשון, שאם אדם מסופק במקורות או שיודע לעצמו שיהיה תועלת גדול להבין דבריו על בוריו כראוי באותו הענין ולכן רוצה לראות את כל דברי רבינו, ודאי וודאי שיש לו להסתכל בספרו השלם, וכמו שכתבתי שאין מטרתו להפנות את העם מללמוד את ספרו השלם ח"ו. ושנית, שיוכל כל אחד לראות שלא שינית את לשון רבינו חוץ משש אחוז כמו שכתבתי, וודאי שלא שינית את ענייניו או כוונתו כלל ח"ו.

אסיים דברי בתפלה ובקשה להקב"ה. יהי רצון מלפנך שלא תבא תקלה על ידי, וספר זה יאיר עינינו לתקן מדותינו, ונזכה לסייעתא דשמיא בכל דרכינו, והבא לטהר פותחין לו שנשיג הרצון והכח לחזור תמיד על ספרי מוסר הקדושים ולהתקרב אליו ית' בכל לבבנו.

הקדמת הרב המחבר זצ"ל

אמר המחבר: החבור הזה לא חברתיו ללמד לבני האדם את אשר לא ידעו, אלא להזכירם את הידוע להם כבר, כי לא תמצא ברוב דברי אלא דברים שרוב בני האדם יודעים אותם ולא מסתפקים בהם כלל, אלא שכפי רב פרסומם וכנגד מה שאמתתם גלויה לכל, כן ההעלם מהם מצוי מאד והשכחה רבה. על כן אין התועלת מזה הספר יוצא מן הקריאה בו פעם אחת, כי אפשר שלא יתחדש להקורא דברים שלא ידע אותם לפני קריאתו אלא מעט. אבל התועלת יצא מן החזרה עליו וההתמדה, כי אז יזכרו לו הדברים האלה הנשכחים מבני האדם בטבע, וישים אל לבו חובתו אשר הוא מתעלם ממנה.

ותראה שרוב אנשי השכל ישימו רב התבוננם בדקות החכמות ועמק העיונים, איש איש כפי נטיית שכלו וחסקו הטבעי. כפי יש שיטרחו מאד במחקר הבריאה והטבע, ואחרים יתנו כל עיונם לתכונה ולהנדסה, אחרים למלאכות, ואחרים יכנסו יותר אל למוד התורה הקדושה, מהם בפלפולי ההלכות, מהם במדרשים, מהם בפסקי הדינים. אך מעטים יהיו מן המין אשר יקבעו עיון ולמוד על עניני שלמות העבודה, על האהבה, על היראה, על הדבקות, ועל כל שאר חלקי החסידות.

א. השכחה רבה כיון שדברים אלו נתקבלים על הכל ואין אדם מסופק או חולק בהם, לכן חושבים בני אדם שאין צריכים לחזור עליהם ולעסוק בענינים. ב. כי יש בני אדם שישקיעו זמנם וכוחם לידע ידיעות בעניני בריאת העולם או הטבע, ויש שישקעו כוחם בתבונה (אסטרונומיה) ובהנדסה (ג'אמטרי), ויש שישקיעום במעשי אומנות. ג. בכל מקום שמזכיר רבינו 'חסידות'

התכלית הנולד מהם. יזכך ודאי יש לדקדק על ענין המצוות והעבודה, כי תולדתם נולדת בשלמות האמתי והיקר הנצחי שאין יקר למעלה ממנו.

נמצינו למדים, כי עקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצוות ולעבד ולעמדם בנסיון, והנאות העולם אין ראוי שיהיו לו אלא לעזר ולסיוע בלבד, שיהיה לו ישוב דעת למען יוכל לפנות לבו אל העבודה הזאת המטלת עליו. ואמנם ראוי לו שתהיה כל פנייתו רק לבורא יתברך, ושלא יהיה לו שום תכלית אחר בכל מעשה שיעשה, אלא להתקרב אליו יתברך, ולשבר כל המחיצות המפסיקות בינו לבין קונו, שהם כל עניני החמריות והתלוי בהם, וכל מה שיוכל להיות אמצעי לקרבה הזאת, ירדף אחריו ויאחז בו. ומה שיוכל להיות מניעה לזה, יברח ממנו כברוח מן האש.

והנה אחר שידענו והתברר אצלנו אמתת הכלל ייהנה, יש לנו לחקר על פרטיו לפי מדרגותיהם, כמו שסדרם רבי פנחס בן יאיר במאמר שלו שהבאנו כבר בהקדמתנו, והם: הזהירות, הזריזות, הנקיות, הפרישות, הטהרה, החסידות, הענוה, יראת החטא והקדשה. ועתה נבארם אחד אחד בסיעתא דשמיא ט.

מעשה שיעשה אלא להתקרב אל ה'. יט. ורבינו מתחיל לבאר מדת הזהירות בפרק הבא. ויש לעיין מדוע לא התחיל המחבר פרק א' בביאור התורה וחלקיה כיון שהיא הראשונה במאמר רבי פנחס (ואע"פ שכתב בתחילת פרק ד' שהדרך להגיע לזהירות

יאסוף וישתמש באמצעים הראויים, כך תהיה מדת התוצאה מהם. יז. לכן יש לטרוח לקיים כל המצוות ולעשות עבודתנו בכל יכולתנו, כי הם האמצעים שיביאו את האדם לתכליתו. יח. הזהה. שלא יהיה לאדם שום תכלית אחר בכל

סיכום פרק א

האדם לא נברא בשביל מצבו בעולם הזה. והראיות לזה הם:

- האדם חי שבעים או שמונים שנה, והוא זמן קצר מאוד, ולא יתכן ששם הקב"ה בני אדם בעולם בשביל זמן קצר כזה.
  - כל ימי חי האדם אינם שלווים ושקטים רק מלאים צער וטרדות, ואי אפשר שזהו תכלית האדם.
  - רק מיעוט קטן בנ"א מוצאים מנוחה בעולם הזה, ואם זהו תכלית האדם, היו הרבה יותר מוצאים מנוחה לנפשם.
  - אף אם יחיה האדם יותר ממאה שנה, הרי חייו אינם חיים כיון ששכלו מתאבד והוא צריך טיפול, ורואים שוב שהאדם חי לזמן קצר ואי אפשר שזמן קצר כזה הוא התכלית.
  - הנשמה היא גדולה וחשובה יותר מכל העולם שהיא חלק מהקב"ה, ואי אפשר שתכלית הנשמה היא להמצא בעולם השפל.
  - הנשמה מואסת בכל תענוגי העולם הזה, ולא יתכן שברא הקב"ה את הנשמה למטרה שהיא כנגד טבעה.
- ובהכרח שהאדם נברא עבור מצבו בעולם הבא, והוא כדי להנות מזיו שכינת הקב"ה ולשמוח עמו. אבל מצבו בעולם הזה אינו רק אמצעי [הדרך להגיע] למצבו בעולם הבא, שצריך לאסוף כל האמצעים המקרבים אותו להקב"ה, שהם: לקיים כל המצוות, ולעבוד את ה', ולעמוד בנסיונות, ולברוח מכל מה שמרחיק אותו ממנו יתברך.

שהתורה היא העיקר ואין דבר יותר חשוב ממנה, אלא שהיו מקילים בעניינים אחרים כיראת שמים ומדות האדם וכדומה. ולתכלית זה כתב רבינו את ספרו ולא כדי להגדיל חשיבות לתורה, שדורו לא היה צריך לזה כ"כ.

בדרך כללית הוא ע"י לימוד התורה, מ"מ למה לא ייחד פרקים לענייני התורה). ו"ל שהתורה היא היסוד לכל דבר ולכן פשוט הוא שצריך שירכוש האדם תורה קודם שיכול לתקן שום דבר. ויש שרצו לומר שבזמן המחבר באמת היה ידוע ופשוט לכל

פרק ב

בבאור מדת הזהירות

הנה ענין הזהירות הוא שיהיה האדם נזהר במעשיו ובעניניו, כלומר: מתבונן ומפקח על מעשיו ודרכיו, אם טובים הם או לא, כולא ילך במהלך הרגלו כעור באפלה. כי אחרי שיש לאדם דעה והשכל להציל את עצמו ולברח מאבדון נשמתו, איך יתכן שירצה להעלים עיניו מהצלתו? אין לה פחיתות והוללות רע מזה! יוהעושה כן הנה הוא פחות מהבהמות ומהחיות אשר בטבעם לשמר את עצמם, ועל כן יברחו וינסו מכל מה שיראה להם היותו מזיק להם. וההולך בעולמו בלי התבוננות אם טובה דרכו או רעה, הנה הוא כסומא ההולך על שפת הנהר, אשר סכנתו ודאי עצומה, כי חסרון השמירה מפני הענין הטבעי או מפני ענין הרצוני, דהינו סתימת העינים בבחירה, אחד הוא.

א. מעשיו - פעולותיו בעשיית מצוות או עבירות ח"ו. דרכיו - במדותיו הטובות והרעות. ב. ולא ילך בדרכיו בלי להתבונן. ג. להציל את עצמו ע"י שיתבונן ויפקח על מעשיו אם טובים הם או לא. ד. והעושה כן. מי שאינו מתבונן להציל את עצמו, אלא הולך בהרגלו. ה. הענין הטבעי - הסומא

שהולך על שפת הנהר: ענין הרצוני - האדם שיכול לראות אלא שמחמת תאוותיו, הוא מתדבק בעולם הזה ואינו מתעסק במצוות ועבודת נשמתו שמונעים אותו משמחת גופו. וכמו שהסומא הטבעי אינו מרגיש שנמצא בסכנה, גם הסומא הרצוני אינו מרגיש שנמצא בסכנה ולכן ממשיך בדרכיו בלי לשים לב שעליו

והנה יזאת באמת אחת מתחבולות היצר הרע להכביד עבודתו בתמידות על בני האדם עד שלא ישאר להם רוח להתבונן ולהסתכל באיזה דרוך הם הולכים. כי יודע הוא, שאלולי היו שמים לבם אפילו קצת על דרכיהם, ודאי שמיד היו מתחילים לחזור ממעשיהם, והיתה החרטה הולכת ומתגברת בהם עד שהיו עוזבים החטא לגמרי.

והרי היצר הרע איש מלחמה הוא ומלמד בערמימות, ואי אפשר למלט ממנו אלא בחכמה רבה והשקפה גדולה. ופשוט הוא שאפלו אם יפקח האדם על עצמו, אין בכחו לנצל בלי עזרת הקדוש ברוך הוא, כי היצר הרע תקיף מאד. אך אם האדם מפקח על עצמו, אז הקדוש ברוך הוא עוזרו ונצול מן היצר הרע. אבל אם אינו מפקח על עצמו, ודאי שהקדוש ברוך הוא לא יפקח עליו, כי אם הוא אינו חס על עצמו, ימי יחוס עליו.

סיכום פרק ב

המדה הראשונה שצריך האדם להשיג כדי להתקרב להקב"ה הוא הזהירות, והוא שיחשוב האדם תמיד על מעשיו אם טובים הם, ואיך לתקנם אם אינם טובים. אמנם היצר הרע מכביד עבודת האדם בעולם תמיד כדי שיהיה עסוק ולא יחשוב ויתבונן על מעשיו. והזהיר במעשיו ודרכיו, הקב"ה יעזור לו להלחם כנגד היצר הרע וינצח. אבל אם לא יפקח על מעשיו ודרכיו הרי הוא נעזב בידי היצר הרע ובלי ספק נמצא בסכנה עצומה כסומא ההולך על שפת הנהר.

לתקן את דרכיו, והם דומים זה לזה ממש. לב למעשיו. ז. מי יחוס עליו. למה
ו. זאת. להביא את האדם למצב שלא ישם. שהקב"ה יחוס עליו.

פרק ג

בכאור חלקי הזהירות

אֵהָנָה הַרוּצָה לְפָקֵחַ עַל עֲצָמוֹ, צָרִיךְ שְׁתִּי הַשְּׁקֵפוֹת. בְּהֶאֱחָת, שְׁיִתְבוּנָן מֵהוּ הַטּוֹב הָאֲמִתִּי שְׁיִבְחָר בּוֹ הָאָדָם וְהָרַע הָאֲמִתִּי שְׁיִנוֹס מִמֶּנּוּ. וְהַשְּׁנִיָּה, עַל הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר הוּא עוֹשֶׂה, לְרֹאוֹת אִם הֵם מְכֻלָּל הַטּוֹב אוֹ מְכֻלָּל הָרַע. גְּבִשְׁעַת מַעֲשֶׂה - שְׁלֹא יַעֲשֶׂה שׁוֹם מַעֲשֶׂה מִבְּלִי שְׁיִשְׁקַל אוֹתוֹ בְּמֵאזְנֵי זֹאת הַיָּדִיעָה. וְשְׁלֹא בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה - שְׁיִזְכּוֹר כָּל מַעֲשָׂיו שְׁעָשָׂה וְיִשְׁקַל אוֹתָם לְרֹאוֹת מֵה יֵשׁ בָּם מִהָרַע כְּדֵי לְדַחוֹת אוֹתוֹ, וּמֵה מִן הַטּוֹב לְהִתְחַזֵּק בּוֹ. וְאִם יִמָּצֵא בָּהֶם מִן הָרַע, אָז יִתְבוּנָן וְיִחְקוֹר בְּשִׁכְלוֹ, אֵיזָה תַּחְבוּלָה יַעֲשֶׂה לְסוּר מִן הָרַע הַהוּא וְלִטְהַר מִמֶּנּוּ.

וְצָרִיךְ פְּשׁוֹשׁ בַּמַּעֲשִׂים - לְחַקֵּר עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים וְלְהִתְבוּנָן בּוֹ, הַנִּמְצָא בָּהֶם מַעֲשִׂים אֲשֶׁר אֵינָם הוֹלְכִים עַל פִּי מְצוֹת ה' וְחֻקָּיו, וְכָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא מֵאֵלֶּה יִבְעָרָם מִן הָעוֹלָם. וְצָרִיךְ מְשֻׁמוֹשׁ -

א. הגנה הרוצה להתבונן על מעשיו ודרכיו אם טובים הם או רעים [זוהו פירוש מדת הזהירות שביאר בפרק הקודם]. ב. האחת - לדעת מה טוב ומה רע. והשנייה - לראות אם מעשיו הם בגדר הטוב או בגדר הרע. ג. בשעת מעשה. לפני שיעשה שום מעשה, יחשוב אם זהו מעשה טוב ומה יכול לעשות כדי שיהיה כולו טוב, מצד בין אדם למקום ומצד בין אדם לחבירו.

א. הגנה הרוצה להתבונן על מעשיו ודרכיו אם טובים הם או רעים [זוהו פירוש מדת הזהירות שביאר בפרק הקודם]. ב. האחת - לדעת מה טוב ומה רע. והשנייה - לראות אם מעשיו הם בגדר הטוב או בגדר הרע. ג. בשעת מעשה. לפני שיעשה שום מעשה, יחשוב אם זהו מעשה טוב ומה יכול לעשות כדי שיהיה כולו טוב, מצד בין אדם למקום ומצד בין אדם לחבירו.

לחקר אֶפְלוּ בַּמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים עֲצָמָם, לְרֹאוֹת הַיֵּשׁ בְּעֵינֵינוּ אֵיזָה חֵלֶק רָע שֵׁיִצְטָרֵךְ לְהַסִּירוֹ וּלְבַעֲרוֹ עַד שֵׁיִשְׁאָר זֶךְ וְנִקְיָי. כָּלֵל הַדְּבָר: יְהִיֶה הָאָדָם מְעִיֵן עַל מַעֲשָׂיו כָּלָם, וּמִפְקַח עַל כָּל יַדְרָכָיו שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ לְעֲצָמוֹ הַרְגֵּל רָע וּמִדָּה רָעָה, כָּל שֶׁכֵּן עֲבָרָה וּפֹשַׁע.

וְהִנְנִי רוֹאֶה צֶרֶךְ לְאָדָם שֶׁיְהִיָּה מְדַקְדֵק וְשׁוֹקֵל דְרָכָיו בְּכָל יוֹם, כְּסוּחָרִים הַגְּדוֹלִים אֲשֶׁר מְשַׁגְּיחִים תָּמִיד עַל כָּל עֲסָקֵיהֶם לְמַעַן לֹא יִתְקַלְקְלוּ, וַיִּקְבַּע עֵתִים וְשָׁעוֹת לְזֶה כִּי הַתּוֹעֵלֶת בּוֹ רַב. וְחֻכְמֵינוּ ז"ל הוֹרוּנוּ בְּפִרוּשׁ צֶרֶךְ הַחֲשָׁבוֹן הַזֶּה, שֶׁאָמְרוּ (ב"ב עח, ב): "עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים בּוֹאוּ חֲשָׁבוֹן" (במדבר כא, כז), "עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים בְּיִצְרָם בּוֹאוּ וּנְחַשְׁבֵי חֲשָׁבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם: יִהְיֶה פֶסֶד מִצְוָה כִּנְגַד שְׂכָרָהּ, וּשְׂכָר עֲבָרָה כִּנְגַד הַפְּסָדָה וְכו'".

וְהַעֲצָה הַזֹּאת לֹא יוֹכְלוּ לְרֹאוֹת אֲמַתָּהּ, אֶלָּא אוֹתָם שֶׁכָּבַר יִצְאוּ מִתַּחַת יַד יִצְרָם וּמְשָׁלוֹ בּוֹ, כִּי מִי שֶׁהוּא עֹדֵין חָבוּשׁ בְּמַאֲסֵר יִצְרוּ, אֵינן עֵינָיו רוֹאוֹת הָאֲמַת הַזֹּאת וְאֵינָם יְכוּלִים לְהַפְרִיחַ, כִּי הַיִּצְרָם מְסַמָּא אֶת עֵינָיו מִמֶּשׁ, וְהִנֵּה הוּא כְּהוֹלֵךְ בְּחֹשֶׁךְ שֵׁיִשׁ לְפָנָיו מְכֻשׁוֹלוֹת וְאֵינן עֵינָיו רוֹאוֹת אוֹתָם. הִנֵּה חֹשֶׁךְ הַלֵּילָה, שְׁנֵי מִיָּנִי טְעִיּוֹת אֶפְשָׁר לוֹ שֵׁיִגְרֵם לְעֵינָי הָאָדָם: אוֹ יִכְסֶה אֶת הָעֵינַי עַד שֶׁלֹּא יִרְאֶה מָה שֶׁלְּפָנָיו כָּלֵל, אוֹ שֵׁיִטְעֶה אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּרְאֶה לוֹ עֲמוּד כְּאֵלוֹ

מה שיקבל בעולם הבא [ובעולם הזה]. וגם ישקול ההנאה שבאה לו כשעושה עבירה כנגד מה שמפסיד בעולם הבא [ועולם הזה]. ז. והעצה לפקח ולשקול דרכיו בכל יום.

ד. דרכיו. מדותיו. ה. הזה. ההתבוננות והפיקוח על מעשיו ודרכיו. ו. הפסד מצוה. יחשוב מה שמפסיד מעולם הזה מחמת עשיית המצוה [כגון הפסד ממון או הנאה] וישקול כנגדו